

Furor global per l'altura

Fa no res eren metròpolis en auge. Ara, de resultes de la crisi financera, a Dubayy, Moscou i Abu Zaby s'han hagut d'abandonar projectes de construcció espectaculars. Amb la fi de l'arquitectura pretensiosa, hi haurà una oportunitat per a la construcció sostenible?

Quins anys més revolucionats hem tingut! A metròpolis com Moscou i Dubayy s'ha reinventat l'urbanisme; un urbanisme a una velocitat rècord, amb grues que no paraven de girar i amb un creixement econòmic que es mesurava comptant les plantes que es construïen. Ha estat una partida de cartes enorme amb diners, acer i vidre.

Res no anava prou de pressa, ni s'elogiava prou. Cada gran negoci que es feia era accelerat pels qui se n'aprofitaven: bancs, inversors, agents immobiliaris. Ni el sentit del negoci ni el torrent financer no tenien aturador.

Tot semblava possible. Cada nova construcció havia de ser com una gesta superlativa, per a refermar una potència econòmica gegant que es veïa de lluny estant. Cada ànsia de luxe i prestigi es transformava en arquitectura: alguns projectes recordaven flascons de perfum, alguns altres semblaven míssils.

Però ara l'aire ja és net de booms immobiliaris, de xeics, d'oligarques i de financers neocapitalistes. La crisi econòmica internacional ha afectat en un bell en sec els nou-rics superdotats d'orient, aquells que fa no res guaitaven amb malícia el col·lapse d'occident, on es rebutjava un projecte de gratacel darrere d'un altre des de feia mesos. Ara també a Dubayy, l'Aràbia Saudita o Rússia es congelen obres a dojo.

El món globalitzat és confirma com una unitat: la fallida del mercat ens afecta a tots. Manquen crèdits o demandes per a tants i tants nous metres quadrats de terreny edificable; sovint manquen ambdues coses. I els mons-

Norman Foster, l'arquitecte del Rossija, un barri de nova construcció a Moscou. Al davant, les obres aturades del gratacel Rossija: el castell de cartes s'enfonsa.

tres de la construcció, molt nombrosos, ja fa temps que estan nerviosos.

Dubayy. Aquella ciutat del golf Pèrsic sense història, sense riqueses naturals especials, però amb un futur sense límits visibles era un dels centres de la nova era. Dubayy era una il·lusió immobiliària prometedora, que de fet cada vegada s'anà fent més real. Construeix, i ja vindran; aquesta mantra ha funcionat durant anys. Els senyors de Dubayy tenen fins i tot parcel·les de luxe en una illa en forma de palmera que construïen ells mateixos. Ja s'hi han fet dos grups d'illes. Tanmateix, l'acabament del tercer es farà d'esperar.

Fins i tot Dubayy està totalment canviada després del canvi de conjuntura.

Un divendres de desembre. Hi hagué una invitació per a un divendres de desembre per a la presentació

d'un projecte anomenat The Twelfth proposat per l'Aiman Holding; una torre d'habitatges en una illa en forma de palmera. El lloc de la presentació havia de ser l'hotel de cinc estrelles Raffles. Només s'hi admetia l'entrada presentant una fotocòpia del passaport i el talonari de xecs.

No calia res més, a Dubayy, per a omplir un saló de ball d'inversors en borsa. Si el programa incloïa una promotora nova, en venien dotzenes; si un proveïdor treia a concurs una urbanització de luxe, una torre d'oficines o un gran centre comercial, n'hi acudien a centenars. Hi hagué una època en què els especuladors amb vestit i corbata acampaven al vestíbul per ser els primers de la cua. Açò ara ja no passa.

A les 11.30, una hora i mitja després d'haver començat la presentació, deu venedores immobiliàries seuen soles davant sengles taules; la maqueta de la

torre d'habitatges és sola al costat del bufet opulent que ningú no ha tocat. Cap client a la vista, cap interès per la piscina de l'àtic, pel garatge de quatre plantes ni per la platja privada amb vistes a l'horitzó.

A poc a poc, els constructors van lleuant del mercat un projecte rere l'altre: l'hotel Donald Trump a l'illa en forma de palmera Jumeirah, 600 milions de dòlars: "ajornat"; la torre de 1000 metres de la promotora immobiliària semiestatal Nakheel: "sota revisió"; el nou barri Jumeirah Gardens amb un pla d'inversió de 100.000 milions de dòlars, "ajornat".

Així i tot, en aquest emirat ambiciós es va construir la torre més alta del món: Burj Dubayy –la torre de Dubayy– tindrà uns 800 metres d'alçada i serà un edifici multifuncional d'art. Però encara seran necessaris els quasi 200 pisos al moment de la inau-

guració, programada per a la tardor? Per a aqueixa data, no s'haurà esbotzat, ja, el mercat de Dubayy, conegut pel seu marge de beneficis desorbitat?

Ara, en alguns habitatges colossals, només hi ha llogats alguns apartaments. Una situació que es veu a la nit, quan només ix llum d'unes poques finestres. "Espereu-vos abans de comprar una finca a Dubayy", aconsella un negociador a la seua immobiliària al Mall of the Emirates, amb veu decaiguda. I encara un altre mal senyal: a mitjan desembre el cafè-restaurant a l'hotel Arabian Park comença a reparar dinars gratuïts entre els desocupats de Dubayy. Hi predominen els agents immobiliaris. Els astuts cercadors d'or d'ahir, avui mengen de l'olla comuna.

El golf Pèrsic. Notícies igualment tèrboles arriben dels agents immobiliaris de Qatar, Bahrain, Kuwait, i fins

i tot a l'Aràbia Saudita, el pes pesant del golf: La King Abdullah Economic City, una ciutat de treballadors, indústria i habitatges de 170 km² a 100 km al nord de Gidda, tenia dificultats per a trobar patrocinadors internacionals, admeté l'empresa promotora Emaar.

Costa de creure d'una regió que pràcticament fins ahir vivia una embriaguesa babilònica. El cost dels projectes que hi ha en construcció o en planificació només als Emirats Àrabs Units i a l'Aràbia Saudita s'enfila a més de milers de milers de milions de dòlars.

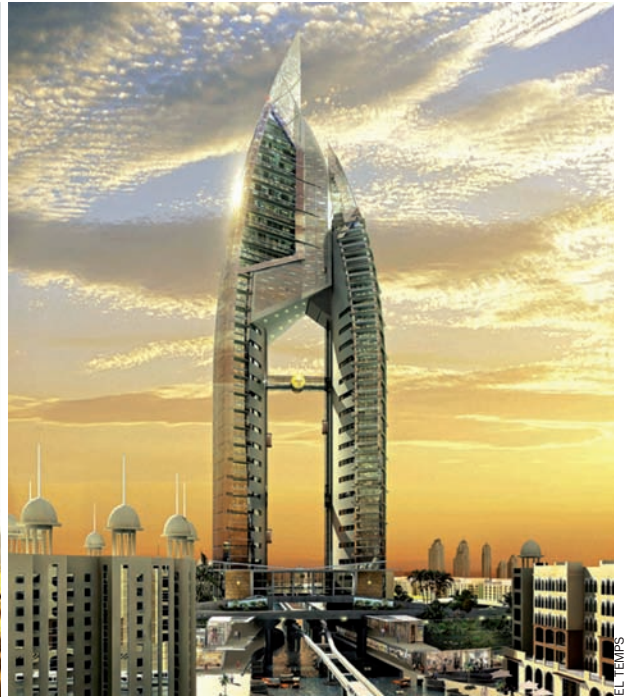
Fins fa poc, a l'Aràbia Saudita se somniava la creació d'una alta icona, inconcebible per a la ciutat portuària de Gidda: un edifici gegant que s'elevaria més d'un quilòmetre cel amunt. Mentrestant la caiguda del preu del petroli agreuja l'economia immobiliària, i si el propietari, el Kingdom Holding, fa realitat aquest gegant, això és qüestionable.

Tot açò són només símptomes d'allò que és imminent: un estancament econòmic a llarg termini per a projectes de construcció ambiciosos. S'havien abandonat temeràriament als ingressos per la venda de les riqueses naturals, havien construït confiant en el petroli, el gas natural i els crèdits. Amb la caiguda dels preus, tots els plans han fracassat.

Aquell qui pot, senzillament al mal temps fa bona cara: a Abu Zaby el jove estudi d'arquitectura de Stuttgart Lava edificarà la Michael Schumacher Champion Tower, amb forma dinàmica i una altura modesta de 250 m.

L'obra havia d'haver començat aquest mes, però s'ha ajornat, segons Alexander Rieck, un dels caps de Lava, fins al març, a l'abril o encara més tard. Açò no hauria de ser motiu de preocupació, diu ell: "Fa a penes unes setmanes no es podia esperar més temps per començar l'obra perquè de mes en mes els preus pujaven. Però ara cauen, i cada demora fa el projecte més econòmic."

Ajornar no és abandonar? A cap arquitecte, cap inversor ni cap emirat no li agrada de divulgar la notícia de projectes de gratacels rebutjats, d'obres abandonades. De totes maneres Abu Zaby supera Dubayy gràcies als seus jaciments de petroli.

Obrers xinesos a Xangai. Simulació per ordinador del projecte Trump Tower de Dubayy, que ara com ara s'ha ajornat. L'inversor Trump amb la seua esposa: partida de cartes amb diners, vidre i acer. Simulació per ordinador d'un altre projecte ajornat a Dubayy: Jumeirah Gardens: l'aura del malbaratament.

Rússia. Un altre exemple: el miracle econòmic de Rússia. Al barri nou de Moscou, Moscow City, el projecte de construcció més gran d'Europa, un gratacel anomenat Rossija —és a dir, 'Rússia'— havia de ser un signe d'orgull, un símbol del ressorgiment d'un gran país. El concepte arquitectònic deia: "tres gratacels en un".

El futur monument emblemàtic ha estat projectat pel britànic Lord Norman Foster, premiat en múltiples ocasions. Amb 118 plantes i una altura de 612 metres, l'esvelta torre havia de ser l'edifici més alt d'Europa.

Però fa poc que la constructora Russian Land va comunicar lacònicament que "congelava" la construcció del supergratacel a causa de la crisi. I la fama de Foster és una carta que, de sobte, ja no juga en aquesta partida. En lloc de veure una altura vertiginosa, Moscou veu ara un erm d'obra.

El cap de Russian Land, Xalva Txiguirinski, fanfarronejava fa pocs me-

ses que Moscou necessitava un megaprojecte d'aquesta mena, perquè al cap i a la fi Moscou és "una ciutat gegant amb un volum de negocis colossal en diners i persones". Des que la crisi li ha arribat al coll s'ha quedat mut. No obstant això, afirma que la construcció del gratacel només resta parada "temporalment". Quan es reprendrà, això no ho sap.

Ara Txiguirinski encara ha de renunciar a un altre prestigiós projecte sortit de la taula de dibuix de Foster. L'Illa de Cristall, una piràmide centellejant de 450 m d'alt que hauria d'embellir Moscou amb una superfície de luxe de dos milions i mig de metres quadrats. Però aquest megaprojecte valorat en 4.000 milions de dòlars americans, planejat juntament amb el govern estatal, li ha estat arrabassat al cap de construcció de la constructora. El primer alcalde de Moscou, Iuri Lujkov, busca desesperadament un nou inversor per a l'Illa de Cristall, fins ara sense èxit.

A la competència, encara s'hi troba activitat. L'empresa constructora Mirax, que el 2007 invertí orgullosament 1,3 milers de milions de dòlars, construí a la Moscow City les torres bessones Federació de 240 metres i 350 metres d'altura.

El director de Mirax, Serguei Polonski, és el bocamoll més gran de tots els llops de la construcció moscovita; si, malgrat això, no vol pronunciar-se sobre la situació actual, només pot ser per un motiu: senzillament la desocupació de la construcció no li mereix cap comentari, així ho diu ell. El 2012 s'inauguraran les torres Federació que han projectat el germano-rus Serguei Txoban i Peter Schweger, d'Hamburg.

No obstant això, Peter Schweger, des de la llunyana Hamburg, troba paraules clares per a la situació econòmica de Moscou: "És un castell de cartes construït amb crèdits occidentals i ara s'ha enfonsat." Ja s'ha acabat el somni d'una nova i daurada Rússia?

ha projectat aquesta torre en forma d'espiral, que arreplega l'aigua de la pluja per al vàter i que té molinets que subministraran energia pròpia o, si més no, suficient perquè funcione la il·luminació exterior.

No perilla que s'acaben els diners dels constructors, perquè totes tres empreses clientes són de l'estat, que, després, es beneficiarà del lloguer de l'edifici, fins i tot a la força si calguera. "Els tres titulars de les participacions són les empreses públiques més fortes amb uns ingressos de centenars de milers de milions de iuans", assegura Gu Ianping, el president de la companyia de construccions corresponent. "Així es garanteix que el projecte progressi bé."

Per tant, l'estratègia a la Xina és una altra: contra la crisi es construeix més. Coste què coste. Dit d'una altra manera: ací l'indici de la crisi no és la paràlització, sinó l'accionisme. L'urbanista i arquitecte Albert Speer fou un dels primers europeus que hi aconseguí comandes de gran volum. També ell té la impressió "que els xinesos fins i tot acceleren encara més, i a bon ritme, per a mantenir la marxa de la conjuntura".

Però quant de temps hom pot permetre un programa conjuntural com aquest?

Xina. Ara més que mai és la Xina, que marca el ritme. Cada any sorgeixen vint grans ciutats noves a la República Popular. L'arquitecte i urbanista neerlandès Neville Mars parla de la "velocitat xinesa" i de les pors de la resta del món amb vista a aquesta megalomania arquitectònica.

Però també la Xina es veu com més va més afectada per les repercussions de la crisi financera. Ja hi han caigut les exportacions, el creixement econòmic disminueix i tots els pronòstics del gran imperi indiquen una forta recessió.

També hi ha males notícies al sector de la construcció: efectivament, un empresari de Las Vegas suprimeix

l'edificació d'un hotel de luxe a la ciutat-casino de Macau. A Pequín, el grup Swire de Hong Kong cancel·la una part del seu nou centre comercial i de restaurants The Village. Però a la Xina, on es fan tants projectes, no és estrany que algun no arribe a bon port; això ja passava anys arrere.

Uns altres projectes arquitectònics de prestigi, en canvi, progressen. A final de novembre els obrers del centre financer de la metròpoli del Iangtsé, Xangai, començaren a construir un dels edificis més alts del món: la Shanghai Tower, que tindrà una alçada d'uns 632 metres i costarà 2,2 milers de milions de dòlars. L'empresa d'arquitectura nord-americana Gensler

Els arquitectes. Les regles d'aquest pòquer especulatiu s'han abolit mundialment. I ningú no sap quant de temps durarà. La pregunta sobre què es construirà anirà seguida de la pregunta sobre com es construirà. Això vol dir: la crisi immobiliària sacsejarà les carreres dels arquitectes. Això ja afecta les celebritats de la branca que aquests darrers anys han cobrat car arreu del món. Sovint, les seues targetes de visita eren la teatralitat de l'edifici, i no tant aspectes pràctics com l'impacte ambiental i la sostenibilitat.

Fins ara, els gratacels han estat, per als qui tenien diners, un motiu per a fanfarronejar. "Sovint, molts constructors encara es decideixen per una arquitectura simbòlica i heroica", diu l'arquitecte Jürgen Engel, i aqueixa és una estètica que no es regeix precisament per principis funcionals i econòmics. Però el canvi paradigmàtic

Paralització d'obres pertot arreu. Només la Xina construeix contra la crisi, coste què coste

encara s'ha d'efectuar: "La crisi ha colpejat molta gent i, en el futur, tots hauran de pensar detingudament com es gastaran els diners."

La crisi dona una oportunitat a l'arquitectura?

Cal esperar per a saber-ho.

Que els països industrials rics d'occident comencen a pensar, ni més ni menys, en una construcció compatible amb el medi implica una connexió entre el benestar i una consciència ecològica. Però a orient, sobtadament tan enriquit, aquestes relacions no funcionen així. Allí la construcció era i és només una qüestió de gust, sovint excèntric, i no de sostenibilitat. Tot açò exhala una aura de malbaratament, el costós bon gust de l'ampullositat.

Res de tot açò no recorda, ja siga a Xangai o a Moscou, aquella construcció pròpia de l'antiga Europa de l'est. La Trump Tower de Dubayy, que

Moltes construccions noves hagueren de ser derruïdes a causa de la mala qualitat

de moment ja no es construeix, fou elogiada com un atractiu escultural. L'eslògan era: "Com més altura, més teatralitat i una presència inconfusible." La localització no hi feia cap paper: l'obra d'art dels gratacels es formaria al voltant d'un forat d'aire enorme.

Molts arquitectes, entre els quals també les estrelles, acaben d'introduir ara el simbolisme de la contaminació a l'urbanisme, projectant gratacels amb forma de rosa del desert o de *walkie-talkies*.

A més a més, hi havia una gran falta de superfícies industrials i d'habitatges fins a cert punt representatius. Hom tenia pressa, i es volien mantenir les inversions baixes i el marge de beneficis alt; no volien calfar-se el cap amb el concepte de sostenibilitat, que almenys es discutia a

occident. La sostenibilitat és costosa i duradora.

Alguns arquitectes occidentals censuren l'escassa qualitat de molts dels edificis als Emirats, tan enamorats del luxe; sobretot en critiquen la mala fabricació del formigó, que fa que, en pocs anys, molts edificis, també gratacels i construccions de prestigi, s'hagen d'enderrocar. I qui no es preocupa per un bon formigó, tampoc no es preocuparà pels aires condicionats que devoren l'energia ni per uns altres aspectes que destrueixen el medi.

Almenys la consciència verda hauria de despertar-se amb la crisi, perquè *ecològic*, amb el temps, també vol dir estalvi econòmic.

D'una manera semblant a la del seu company Jürgen Engel, Alexander Rieck de Stuttgart creu que després de "la gran depuració del mercat" es reprendrà el debat sobre la qualitat, "els signes del temps són clars i l'ecologia serà més i més important arreu del món."

Podria ser que la crisi financera comportara, amb una acceleració forçada, un canvi de mentalitat. Tal volta el factor d'estalvi d'energia serà en el futur el millor argument per a la venda; tal vegada a partir d'açò es desenvoluparà una estètica basada en una senzillesa inofensiva per al medi. O tal vegada no.

Aquestes possibles intencions dels empresaris russos i dels xeics àrabs podrien tornar a oblidar-se quant l'economia tornara a funcionar, quan la preocupació pels diners no signifiqui de nou cap problema. Aleshores la congestió i urbanització del món tornarà a engegar-se en un temps rècord.

Una exposició al museu d'arquitectura de la Münchner Pinakothek der Moderne tracta del fenomen de la ciutat. El catàleg diu que des de l'edat moderna hi ha la idea que el món és factible, que l'esperit racional pot construir l'entorn. Però són els humans els qui som massa irracionals. Això ho ha demostrat molt clarament el caos als mercats financers.

Uwe Klussmann, Ulrike Knöfel, Andreas Lorenz, Bernhard Zand

Traducció de Beatriu Vallès

"Al foll! Al foll!" Diuen que, amb aquest crit, un grup de galifardeus s'arengaven els uns als altres i s'esvalotaven i reien tot perseguint i maltractant un pobre home.

Era el febrer del 1409 i es va escaure que per allà, camí de la catedral de València, hi va passar Joan Gilabert Jofré, mercedari. I que va protegir l'home orat; que el va dur a guarir-li les nafres; i que tot plegat el va impressionar tant que va convertir el succés en tema central del sermó que tenia encarregat per al diumenge de quaresma.

El fet no hauria tingut més història si no fos que les paraules abrandades de l'orador van commoure els ciutadans, diuen. I ells van fundar el cèlebre hospital per a "Innocents, Folls e Orats", ara fa 600 anys. És considerat el primer centre psiquiàtric del món.

Joan Gilabert Jofré, el pare Jofré, era famós per la vèrbola florida i convincent (com ho fou també un seu company de camins i prèdiques i futur sant, Vicent Ferrer). Havia nascut a València el 1350, havia estudiat a Lleida i havia ingressat a l'orde de la Mercè, al monestir del Puig, el 1370. I va fer carrera. Intercedia davant el rei (Joan I, *el Caçador*) si calia promoure la recuperació de captius (aquesta, de fet, era la raó de ser de l'orde mercedari, des que fou fundat, a Barcelona, el 1218: redimir els presoners cristians a mans dels musulmans). Era escollit comanador (superior) de l'orde a Perpinyà i a València. I la seva fama s'estenia tant que ha arribat fins avui (fet i fet, hom ja li retia culte abans que l'església encetés el procés de beatificació).

El 24 de febrer del 1409, Joan Gilabert Jofré pujava a l'altar i pronunciava el conegut sermó: que en aquella bella i pròspera València (som al segle d'or de l'urbs del Túria i àmplia àrea d'influència, no ho oblidem: a l'època del comerç de la seda, de l'esplendor ciutadana i del poc n'hi falta perquè arribin els versos d'Ausiàs Marc, l'estil d'Isabel de Villena, l'humanisme de Joan Lluís Vives i un prolífic etcètera de sapiències conjugades), "amb molta obra pia", n'hi faltava encara una "que és de gran necessitat": un hospital "o casa on los pobres innocents e furiosos" poguessin ser acollits; que la ciutat mantenia la vergonya de deixar-los passar fam i fred pels carrers, on precàriament vivien i